UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

22. årg. - 1976 - Nr. 6

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

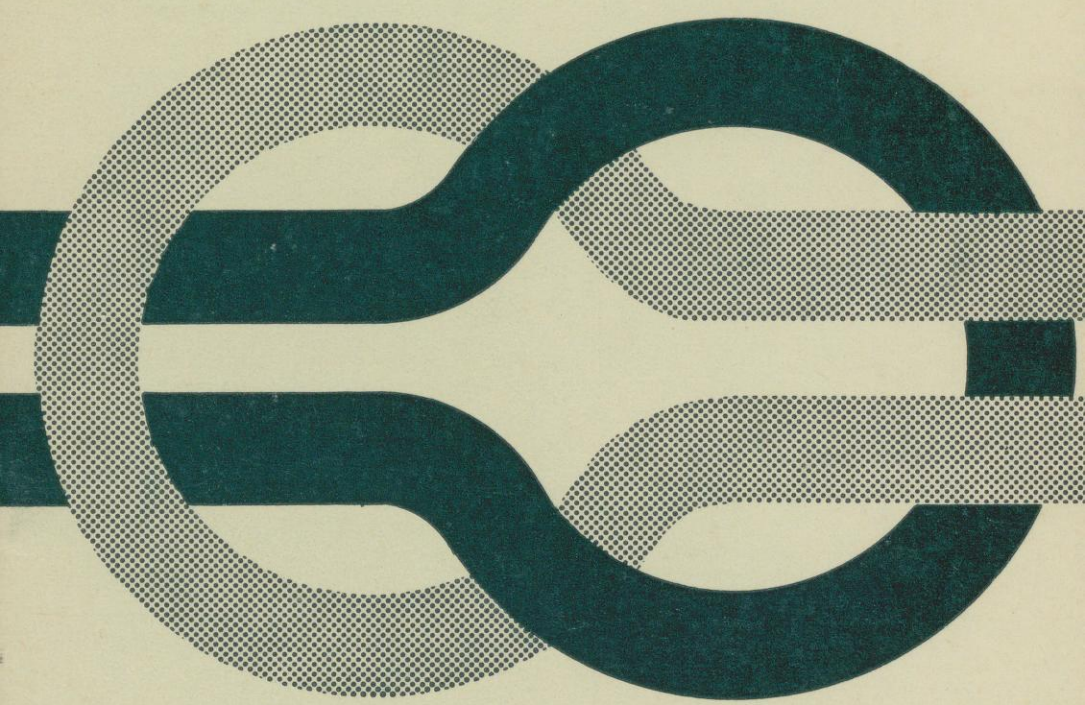

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: — Kari Bredal — Alfhild Hansson — Else Hansson — **Knut Werner**

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren — **Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473,bankgirokonto nr.** 6222.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer **med 6 nummer** i året. Kontingenten er kr. 15,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Ruth Erlandsen, Sofiesgt. 45, Oslo 1.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede
Norsk Sykepleierforbund
Redd Barna

I DETTE NUMMER:

Med Omsorgen i diplomatlosjen

Sosialministeren: Landsplan for fordeling av midler

Bred tverrpolitisk enighet om å skape en bedre omsorg

Også kirken må ta igjen det forsømte

«Huskelappen»

Honnør i Stortinget til foreldreinnsats

Fagre ord og løfter sikrer ingen god omsorg

Integrasjon — ødelagt begrep?

30 års utvikling

Vernepleierne mot endret utdannelse

Enighet om integrering, men ikke om tempoet

Nordisk symposium

Landet Rundt

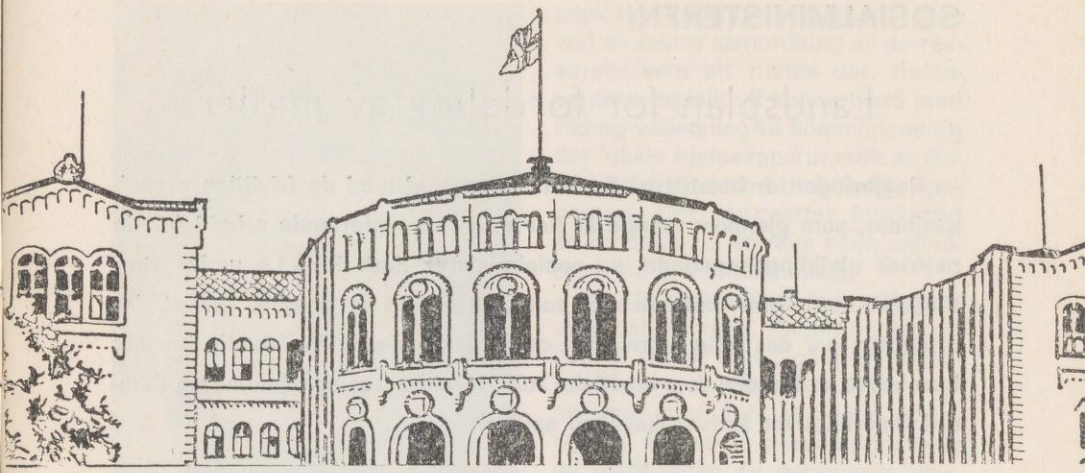

Med Omsorgen i diplomatlosjen

Med lang talerliste og begrenset taletid gikk Stortinget løs på behandlingen av stortingsmeldingen om omsorgen for psykisk utviklingshemmede torsdag 28. oktober. For å unngå kveldsmøte ble taletiden på slutten skåret ned til 3 minutter. Det ble en saklig debatt med bred enighet om hovedlinjene i den nye politikk for omsorgen, — og forøvrig en av de få stortingsdebatter hvor innlegg fra kvinnelige representanter var i flertall. Som interesserte tilhørere i Stortingets diplomatlosje satt bl.a. helsedirektør Torbjørn Mork, statens overlege i psykiatri O. W. Steenfeldt-Foss, byråsjef Ole Ulleberg, fylkespsykiater Ole P. Lossius som var formann i utredningsutvalget for omsorgen, og generelasekretær Sigurd Gohli i Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede. Også aktive medarbeidere fra Samordningsrådet for åndssvakesaken var møtt fram for å høre politikernes syn på den fremtidige omsorg.

☆

Dette nr. av «Rapport» er dominert av innlegg og glimt fra stortingsdebatten. Sammen med nr. 3 for 1975 (med stoff fra stortingsmeldingen) og nr. 4 for 1976 (med sosialkomitéens innstilling) skulle det bli et ganske fyldig oppslagsstoff fra en viktig politisk milepel i omsorgen for psykisk utviklingshemmede.

SOSIALMINISTEREN:

Landsplan for fordeling av midler

— Regjeringen er innstilt på fortsatt samarbeid med de frivillige organisasjoner, som gjennom mange år har utført et omfattende arbeid for de psykisk utviklingshemmede, sa sosialminister Ruth R y s t e under stortingsdebatten. Hun understreket samtidig at det er enighet om at det offentlige har det fulle ansvar for omsorgstilbudene. Av frivillig innsats fremhevet statsråden den verdifulle rolle foreldreorganisasjonene og Samordningsrådet for åndssvakesaken spiller.

Tradisjonelt har denne omsorgen vært oppfattet utelukkende som de tiltak som er knyttet til sykehusloven, og som vi vanligvis betegner som helsevern for psykisk utviklingshemmede. Omsorg for psykisk utviklingshemmede er og må være noe mer enn dette, sa sosialministeren innledningsvis. Helsevernet er bare en av de faktorer som sammen skal utgjøre omsorgen. En rekke etater kommer med — skolevesenet, sosialomsorgen, trygdevesenet og arbeidsmarkedsmyndighetene.

Skal omsorgen bli god, betinger det et nært og forpliktende samarbeid mellom alle disse etater, slik at de forskjellige hjelpetilbud og tjenester kan fungere som ledd i en planmessig, enhetlig omsorg. Dette samarbeid må foregå på alle plan — lokalt, regionalt og sentralt, sa Ruth Ryste.

Hun understreket at det i dag er stor enighet om et slikt helhetssyn, samtidig som det ennå er mye ugjort når det gjelder å omsette tankene i praksis.

Utviklingen av omsorgen innen de enkelte fylker har vært varierende, men som hovedinntrykk må sies at omsorgen har vært lavt prioritert. Sosialdepartementet har til dels måttet endre fylkenes prioritering når det gjelder investering til helseformål, til fordel for styrking av denne omsorgen.

Det trengs økte ressurser for å oppfylle fylkenes helseplaner. I samsvar med sosialkomitéens ønske forbereder departementet en landsoversikt over behovet for investeringer og fordelingen av dem, opplyste sosialministeren.

Arbeidet med å redusere klienttallet ved de store institusjonene er i gang. Det må nødvendigvis skje over tid, fordi det er betinget av at det samtidig opprettes tilbud på lokalplanet til de klienter som tas ut av de store institusjonene. Jeg tror

Sosialminister Ruth Ryste: — Uønsket forskning skal avbrytes. (Foto: NTB)

det er riktig også å legge til at innen vi kan nå helt fram på dette viktige området, må vi gjennom en holdningsskapende prosess, der både den enkelte og lokalsamfunnet som sådant blir bevisstgjort sitt ansvar.

Dette må imidlertid ikke avholde oss fra å fortsette det praktiske arbeidet på dette området. Det har vært en tendens til å forvente at særomsorgene skulle ta hånd om funksjonshemmede og alle deres problemer. I særlig grad har dette vært tilfelle når det gjelder de psykisk utviklingshemmede.

Det lokale hjelpeapparat vil ofte kunne yte bedre service til mange psykisk funksjonshemmede, bl.a. ved en bedre samordning av de ressurser som alt finnes der. Helsevernets fagfolk vil kunne bistå med råd og veiledning til kommunene og det lokale hjelpeapparat, slik at disse blir satt i stand til å makte oppgavene. Det forutsetter imidlertid at kommunene styrkes både økonomisk og personellmessig.

Ved to sentralhjem for psykisk utviklingshemmede, Klæbu og Åkershagan, er det satt i gang organisasjonsanalyser. Gjennom disse regner man med å få et bedre grunnlag for å vurdere personellbehovet og fordelingen av personellressursene. Arbeidet er langsiktig, men foreløpige resultater som kan bli til nytte for oss, er ventet alt ved slutten av 1977.

Organisasjonsanalysene foregår i samarbeid med Norsk institutt for sykehusforskning, Norske Kommuners Sentralforbund og arbeidstakerorganisasjonene.

Som sykehuseiere er fylkene også blitt anmodet om å kartlegge personellbehovet innenfor den enkelte institusjon, sa statsråden.

Fru Ryste kom videre inn på de nye forskrifter om instrukser for institusjonene, som ble inngående omtalt i nr. 5 av «Rapport».

I retningslinjene er det innarbeidet avsnitt om forutsetningene for forskning i tilknytning til behandling ved institusjon.

— Det blir her presisert at institusjonene har det faglige og formelle ansvar for klientene også når disse deltar i et forskningsopplegg, ikke minst om forskningen drives

BRED TVERRPOLITISK ENIGHET OM Å SKAPE EN BEDRE OMSORG

— Det er i dag bred tverrpolitisk enighet om å bedre omsorgen for de psykisk utviklingshemmede og gi den enkelte den best mulige faglige behandling, sa saksordføreren, Johannes G i l l e b e r g (Sp), Troms, i sitt hovedinnlegg under stortingsdebatten torsdag 28. oktober om omsorgen for psykisk utviklingshemmede (Stortingsmelding nr. 88 for 1974—75).

I den flere timer lange debatten ble denne enigheten ytterligere understreket, også når det gjaldt hovedtrekkene i den fremtidige politikk for omsorgen: Integrering av de psykisk utviklingshemmede i samfunnet så langt det er mulig, nedbygging av særomsorgen og desentralisering basert på innsats i lokalsamfunnet.

Det var heller ingen uenighet om at samfunnets vanlige serviceorganer må styrkes, slik at de kan dekke behovet hos de psykisk utviklingshemmede. Den nytenkning fra Lossius-komitéens innstilling som stortingsmeldingen bygger på, fikk full tilslutning av stortingsrepresentantene.

Ikke særomsorg

I sitt sluttinnlegg understreket sosialminister Ruth R y s t e at stortingsmeldingen legger opp til å styrke omsorgen.

— Vi legger opp til et samarbeid, og vi legger opp til en nytenkning på det lokale, regionale og sentrale plan. Vi legger opp til en integrering for alle grupper i nærmiljøet, nettopp med tanke på at de skal nyte godt av det servicetilbud som et

---

av utenforstående forskningsinstitusjoner.

Før forskning settes i gang, skal det foreligge godkjenning fra den faglige ledelse i fylkeskommunen eller området, og det skal utarbeides et program for forskningen. Institusjonen skal ha rett og plikt til å avbryte et program dersom det blir brukt metoder som strider mot lov, forskrift eller allment aksepterte faglig-etiske behandlingsprinsipper.

Avlastningshjelp for foreldre med psykisk utviklingshemmede barn som bor hjemme, er et område hvor departementet arbeider for å finne en hensiktsmessig løsning. Det er nødvendig å komme raskt i gagn med dette, sa statsråden. Tilbudet skal ikke bare gjelde i krisesituasjoner, men slik at familien med jevne mellomrom kan få en hvilepause. Uten slik hjelp vil familien bli tvunget inn i en situasjon der den til slutt må gi opp.

nærmiljø kan gi. Vi legger **ikke** opp til en særomsorg. Vi foretar en kartlegging av behovet for styrking av personell på de enkelte institusjoner. Vi legger opp til en nivåhevning og en styrking av hele omsorgen, sa statsråd Ryste.

«Nerven» blir borte

Flere talere berørte den finansielle siden av omsorgen og så det som en svakhet at stortingsmeldingen ikke hadde tatt klart standpunkt til statens forpliktelser overfor kommunene.

— Lokalsamfunnet vil ikke makte å bygge ut den totale omsorg uten statlige støtteordninger, sa sosialkomitéens formann, Kåre Kristiansen (Kr.f.) Oslo. Han ba Regjeringen og departementet merke seg at det står en enstemmig sosialkomité bak dette syn.

— Hvis dette ikke følges opp, er jeg redd for at selve «nerven» i innstillingens hovedopplegg blir amputert. Med nerven mener jeg her tendensen i retning av en integrert omsorg, en desentralisert omsorg, altså å legge den til det primære, lokale ledd og på tverrfaglig basis, fortsatte Kåre Kristiansen.

Han minnet om at en samlet sosialkomité hadde gått inn for at den samme refusjon på 50 prosent av kommunenes utgifter til sosialhjelp som Stortinget — etter komitéens forslag — sluttet seg til under behandlingen av meldingen om sosiale tjenester, også må gjelde de psykisk utviklingshemmede.

— Vi er bare i starten av den utvikling som må komme, mente sosialkomitéens formann. Han pekte på at antall ansatte i institusjonene er altfor lavt, mange steder på grensen av det forsvarlige. Norsk Kommuneforbunds undersøkelser ved et par av de større institusjonene konkluderer med at bemanningen nærmest bør fordobles. Ca. 80 prosent av pleiepersonalet mangler egnet utdannelse.

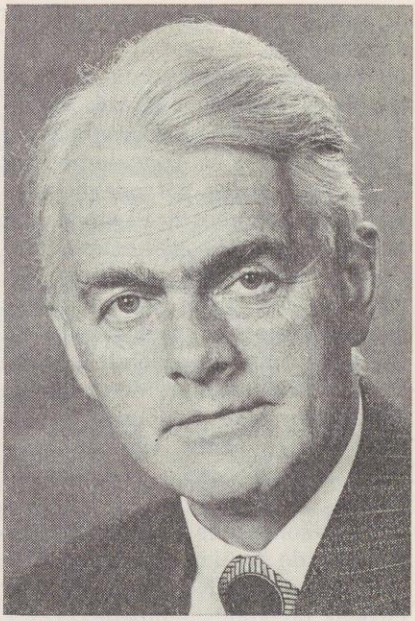

Sosialkomitéens formann Kåre Kristiansen: — Vi kan ikke gjemme oss bak vanntette lovparagrafer. (Foto: NTB)

Personellmangel og tvangsmidler

Kristiansen så en klar sammenheng mellom personalforhold og bruk av tvangsmidler. Tvang blir dessverre ofte ansett som nødvendig fordi personalet er for fåtallig

til å mestre vanskelige situasjoner som oppstår.

— Her kan vi ikke som ansvarlige politikere gjemme oss bak velformede og vanntette lovparagrafer og forskrifter hvis vi ikke sørger for at de nødvendige personalmessige og andre ressurser er til stede, slik at bestemmelsene kan etterleves i praksis. Mangel på personale kan være en fare både for klientenes og for pleiernes psykiske helse. Personalet ønsker generelt å unngå bruk av tvangsmidler. Men prekære situasjoner med rot i underbemanning kan i enkelte tilfeller gjøre dette til den eneste mulighet for dem.

Sosialkomitéens formann refererte også de tre konkrete krav som er satt fram av Norsk Forbund for Psykisk utviklingshemmede:

Vernepleierskolenes kapasitet må økes. Lærerne ved vernepleierskolene må lønnsmessig likestilles med tilsvarende stillinger ved sykepleierskolene. Det bør skje en intensivering av den interne opplæring ved institusjonene.

Behov for statlig styring

— Rundt omkring i samfunnet vårt finnes det tusener av åndssvake som vi vet nesten ingenting om, sa Jo Benkow (H), Akershus. Statistiske tall kan være uhyggelig lesning. Omsorgen slik den er i dag, rekker på langt nær fram til alle.

Benkow hevdet at staten er nødt til å bruke sin overordnede styringsrett dersom vi skal makte å gjøre noe for de små og svakere grupper i samfunnet. Integrasjon i lokalsamfunnet kan ikke gjenomføres uten statens meget aktive medvirkning og medansvar.

Jo Benkow: — Tusener som vi nesten ikke vet om. (Foto: NTB)

Dessverre har de politiske styringsorganer både sentralt, i fylkene og i kommunene naturlig nok tilgodesett de helt store gruppers behov, slik at det er blitt lite eller nesten ingenting igjen til de svakere.

Neste skritt: finansieringsplan

— Hvilke muligheter har f.eks. en middelstor eller en liten kommune i landet vårt til å integrere og likestille psykisk utviklingshemmede? spurte Jo Benkow. For å si det like ut, mulighetene er meget små. For

OGSÅ KIRKEN MÅ TA IGJEN DET FORSØMTE

Også kirken har forsømt seg overfor de psykisk utviklingshemmede, ble det sagt under stortingsdebatten. Sosialkomitéens formann Kåre Kristiansen avsluttet sitt hovedinnlegg i debatten på denne måten:

— Kirken og dens diakoni har i mange år — og ofte som pionér — utført et stort og fortjenstfullt arbeid innen omsorgen for psykisk utviklingshemmede. På mange måter har dette likevel vært betraktet som et særområde innen kirkelig arbeid.

Også her bør det skje en større grad av integrering. De psykisk utviklingshemmede må få samme tilbud fra kirker og menigheter som andre mennesker, og så langt det er mulig, må gudstjenstlige handlinger og tilbud legges til rette også for disse mennesker.

Neppe noen andre steder vil integrering være så i pakt med innholdet i handling og forkynnelse som nettopp i kristen menighetssammenheng.

— Jeg tror imidlertid vi må innrømme at vi har forsømt oss på dette felt, og at kirker og menigheter her har en del å ta igjen.

«HUSKELAPPEN»

på side 164 i forrige nummer hadde god virkning. Forretningsføreren har fått mange innbetalinger av kontingent de siste ukene. Men fremdeles er det en god del lesere som har ventet med å fornye abonnementet på «Rapport» for det året som snart er gått. Det er heldigvis ennå ikke for sent, det er bare å sende kr. 15,— til «Rapport», Bølerskogen 48, Oslo 6. Postgironr. er 9473 og bankgironr. 6222.05.01081.

---

det første er det et ressurskrevende arbeid, for det annet vil det dreie seg om få klienter, og for det tredje er vi vitne til at det er de store veltilpassede grupper av friske og arbeidsføre som alltid passer på å forsyne seg først.

Neste fase må bli at Regjeringen på grunnlag av stortingsmelding og stortingsdebatt legger opp til en finansieringsplan og en ressursbruk som sikrer de psykisk funksjonshemmede. Dersom det ikke skjer, har dagens veltalenhet vært en kortvarig berikelse som har vekket forhåpninger det i virkeligheten ikke var grunnlag for, sa Høyres Jo Benkow.

HONNØR I STORTINGET TIL FORELDREINNSATS

Foreldrene og deres organisasjoner var sterkt fremme i stortingsdebatten om omsorgen. Mange talere understreket at foreldrene ikke må bli skuffet i de store forventninger de stiller til utbygging av omsorgen. Foreldreforeningen må få skikkelig økonomisk støtte til sitt banebrytende arbeid. Vi tar med noen replikker:

Liv Aasen (A), Sør-Trøndelag: — Foreldrene har lenge — ja, altfor lenge — hørt til de stille i landet, og denne stillheten har nok også sin årsak i den uvitenhet som hersker når det gjelder denne gruppe i vårt samfunn. Jeg håper og tror at denne vonde stillhet nå er brutt, at det i stadig større utstrekning blir større åpenhet om og forståelse for de spesielle problemer som de psykisk utviklingshemmede har. Dessverre har en utvikling i denne retning gått så altfor langsomt.

Foreldre som svært ofte har følt en isolasjon som har vært tung å mestre, stiller store forventninger bl.a. til den foreldrerådgivningstjeneste som nå bebudes. Særlig positivt er det at den store erfaring som foreldrene sitter inne med, skal kunne komme både fagfolk og andre til gode, idet det nå vil bli gitt opplærignstilbud til foreldre som har interesse av å gå inn i aktiv rådgivningstjeneste sammen med fagutdannede rådgivere.

Liv Aasen: — Den vonde stillhet er brutt. (Foto: NTB)

Aslaug Fadum (Sp), Vestfold: — Foreldre til psykisk utviklingshemmere barn har dannet sin egen organisasjon. Det er i seg selv en styrke i dette arbeid, og de fortjener at alle faggrupper gjør det de makter for at et godt samarbeid kan komme i stand og det beste resultat oppnås. De fortjener også at regjering og storting følger opp intensjonene i stortingsmeldingen med de nødvendige økonomiske ressurser.

Hallvard Eika (V), Telemark: — Eg har høyrt nemnt talet 80 000 kroner pr. år som medelkostnad for samfunnet for eit psykisk utviklingshemma barn i ein institusjon. Gav ein t.d. 30 000 kroner i året til dei som må eller vil ha barnet sitt heime, ville det vera ei gjerning som både var god ut frå samfunnsøkonomens lønsemdskrav og ut frå moderne omsorgsprinsipp. Det måtte gjerne setjast som vilkår at dei tiltak midlane vart nytta til, vart godkjende av vedkomande områdeteam.

Bergfrid Fjose, (Kr.f.) Hordaland: — I alt omsorgsarbeide er det viktig at det er eit godt samarbeid med foreldreorganisasjonane. Desse organisasjonane har gjort eit banebrytande arbeid når det gjeld å knyta kontakt foreldra imellom slik at desse kan hjelpa kvarandre med rådgjeving og ha fellesskap. Like sikkert er det at desse organisasjonane står i ei særstode. Det er dyrt å driva dette arbeidet. Difor må organisasjonane få økonomisk hjelp, og det er med glede eg konstaterer at dette nå har fått konsekvensar for budsjetta i dei departement det gjeld. Det fortener dei eldsjelene som driv dette arbeidet.

Aud Gustad (SV), Sør-Trøndelag: — Det må ikke utvikle seg slik at man sliter ut foreldrene i en kontinuerlig omsorgsjobb med opptrening og miljøtilpassing. Foreldre til psykisk funksjonshemmede barn vil også ha behov for å være glade foreldre sammen med sine barn, som andre foreldre. Det må heller ikke bli en moralsk forpliktelse for foreldre eller for en mor å beholde sitt barn hjemme når de eller hun ikke lenger makter den oppgaven. Da må andre tilbud stå åpne.

Bergfrid Fjose: — Foreldreorganisasjonene har gjort et banbrytende arbeid.
(Foto: NTB)

Kåre Kristiansen (Kr.f.), Oslo: — Foreldre til psykisk funksjonshemmede står i en helt spesiell stilling. Ingen som ikke har vært i denne situasjonen selv kan vel forstå den veldige spenning som preger disse foreldres hverdag — på den ene side kjærligheten til og gleden over barnet, og på den annen side det tyngende ansvar og de voldsomme krav til fysisk, psykisk og økonomisk innsats De foreldreforeninger som er og blir startet i denne sektor, må anses som de funksjonshemmedes egne inter-

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

A/S SELSBAKK FABRIKKER
Boks 2027
Trondheim — Telefon 35 020

SIMON PETERSEN A/S
Alt i skotøy
O. Tryggv.gt. 42 - Tlf. 22 439
Trondheim

E. ERLANDSEN
Urmaker
Midt på Nordre
Trondheim — Telefon 21 784

TH. HOEL A/S
Matvareforretning — Tipping
Kongensgt. 79 - Tlf. 23 710 - Trondheim

NIDARVOLL TREVAREFABRIKK
Telefon 35 265 — Trondheim

TROMI FABRIKKER
Trondheim — Telefon 39 920

A/S EPA LAVPRISMARKED
O. Trygvasonsgt. 28 — Trondheim
Sentralbord 27 070

B.P. SENTERET - VUKU
B.P. Bensin og Olje — Aut. Bilverksted
Vuku — Telefon Verdal 70 734

HERRESENTERET
Nordregt. 28 — Telefon 25 163
Trondheim
Stort utvalg i moderne herreklær

CORNELIUS M. HELGESEN
Blikkenslagerforretning
Telefon 48 538 — 6030 Langevåg

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detalj
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

KÅRE BANG
Tannteknisk laboratorie
Gisle Johnsonsg. 5 — Tlf. 25 467
TRONDHEIM

STIKLESTAD PLANTESKOLE
Stiklestad p.å. — Telefon 78 681

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde — Telefon 53 042

VESTLANDSKE SPENNBETONG A/S
6063 HJØRUNGAVÅG - Tlf. 071/82 000-497

FAGRE ORD OG LØFTER SIKRER INGEN GOD OMSORG

— Sosialistisk Venstreparti har i innstillingen fra sosialkomitéen kritisert at departementet ikke har tatt standpunkt til finansieringsspørsmålet og til organiseringen av omsorgsformen. De viktigste spørsmålene er ubesvart. Fagre ord og løfter garanterer ingen god omsorg, sa Aud G u s t a d (SV), Sør-Trøndelag.

Hun mente det må kreves at departementet fremmer en bindende tempoplan for finansieringen, og en plan for hvilken organisering omsorgen i fremtiden skal få.

— Det er på tide at vi stopper opp i denne flommen av meldinger som gir forhåpninger til underpriviligerte grupper, uten å gi klare anvisninger om hvordan vi skal sette idealene og prisippene ut i livet innen rimelig tid, sa SV-representanten.

Hennes partifelle Ole L a n g s e t, Møre og Romsdal, sa at det store flertall av foreldre til psykisk utviklingshemmede barn har ofret mye mer enn folk flest for å hjelpe barna sine. På den måten har de spart samfunnet for store utlegg.

Ole Langset: — Foreldrene sparer samfunnet for store utlegg. (Foto: NTB)

På Hellandheimen er døgnprisen nær 200 kroner, det vil si 73 000 kroner i året. De tilskudd foreldre-

---

esseorganisasjoner og gis støtte som sådanne. Dernest må de økonomiske ordninger som legges til rette, også ta sikte på å gi økonomisk hjelp til foreldre som vil og makter å ha sitt utviklingshemmede barn hjemme.

Birgit B r y h n i (H) Sør-Trøndelag — Ett av flere servicetiltak for disse familier må være avlastningshjem, slik at den øvrige familie kan få dekket sitt behov for rekreasjon og fritid. Selv om kjærligheten til barnet er en sterk innsatsskapende impuls, skal man være klar over at det kan være meget stor påkjenning i det lange løp alltid å ha en omsorgstrengende hjemme.

LIE's KOLONIAL EFTF.
Innehaver: Trond Tønnessen
Alt i Dagligvarer
Damhauggt. 15 - HALDEN - Tlf. 81 735

A/S HALDENS TEPPER
Prod. av Axminster tepper og ryer
Postboks 57 - Tlf.(031) 92 770 - 1790 Tistedal

BYGGEVARER A/S
Stenerød - HALDEN - Telefon 84 880
STAR
kjøkken- og garderobeutstyr

H. ANDERSEN
Bøker - Papir - Hobby
Storgt. 16 - HALDEN - Tlf. 82 424

A/S HAUGS BILSENTER
Bilforretning
2300 Hamar — Telefon 25 570

E. EDVARDSENS ELEKTRO
Installasjon - Service - Belysning
Storhamargt. 12 - Hamar
Telefon 21 608 - 21 609 — privat 21 610

LERSETHs GARTNERI
Sverredalsvei 21 — Trondheim
Telefon 59 488

P. O. ENEBAKK
Tømmermester - Bygningsforretning
Munhaugtveita 1 — Trondheim
Telefon 27 644 - Privat 58 347

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

ARILD LARSEN
Urmaker — Alt i Ur
Mandal — Telefon 63 150

J. DAHLE
Mek. Verksted og Metallstøperi
Nygt. 26/28 - 7000 Trondheim - Tlf. 23 614

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 — Trondheim — Tlf. 29 263

ASBJØRN STRØMMEN
Alt i Kolonial — Melk — Brød
Paul Fjærmestads vei 19 — Trondheim
Telefon 38 703

Når det gjelder Møbler - ta turen til oss
BYÅSEN MØBEL & UTSTYR A/S
Smistadkrysset — 7034 UGLA
Tlf. (075) 59 735

ne får for å kunne ha barna hjemme, står ikke i rimelig forhold til det samfunnet sparer. I tillegg til barnetrygden er det en hjelpestønad på 3 000 kroner og en grunnstønad på 3 630 kroner som kan øke med opptil 40—50 prosent.

Langset spurte om departementet har planer om å øke foreldrestønaden, slik at det ble mer samsvar mellom institusjonsutgifter og hjelp til integrering i hjemmemiljø.

Han berørte også som mange andre talere spørsmålet om yrkesopplæring og arbeidsplassering, og sa at de mest uføre blir utestengt fra arbeid på grunn av det nye lønns- og refusjonssystemet for vernede bedrifter. Personer med under 60 prosent arbeidsevne blir minusfaktorer i vernede bedrifter. Langset sa videre:

— For ei tid sidan var sosialkomitéen i Rogaland og såg på ein verna arbeidsplass for psykisk utviklingshemma der. Det slo meg: For ei arbeidslyst dei har! Og det vi kanskje kallar keisamt arbeid, gjekk med liv og lyst for dei.

Men på same turen opplevde vi òg å møte mange psykisk utviklingshemma som berre sat gjerandslause og gledeslause i ein stol. For desse var dagen ei tom tid utanom måltida. Nå er det klårt at somme av desse klientane hadde så lite å fare med at dei kom ikkje stort lenger. Men nyare gransking har synt at alle kan lære noko, berre dei får høve til det. Og passivitet er minst like sløvande for denne gruppa som for normale menneske.

INTEGRASJON — ØDELAGT BEGREP I SKOLEVERKET?

— Historien om de funksjonshemmede er vel i virkeligheten historien om en sammenhengende diskriminering, sa Høyres Jo Benkow, en av talerne i stortingsdebatten som gikk nærmere inn på begrepet integrering. Han mente at integrasjon var et av syttiårenes mest omsungne og mest positivt ladede begreper. Visse motforestillinger er nødvendig, ikke for å avdekke prinsippet, men for å mane til mer jordnær oppfatning av det tempoet vi skal velge.

— Det er fare for at dersom vi tror at vi makter å gjennomføre integrasjon ved å nevne et trylleord, ja, da kan vi komme til å oppleve sørgelige tilbakeslag i lokalsamfunnet, mente Benkow.

— Både sosialdepartementet og sosialkomitéen brukar eit av poporda i 1976, integrering — vel i god meining, men også litt fantasilaust, sa Håkon Randal (H), Hordaland, Lat oss seia det slik at ordet er nesten øydelagt av kyrkje- og undervisningskomitéen, og dermed også i skuleverket, la han til.

Aase Mo løkken (A), Buskerud, sa at hun fullt ut støttet integreringstanken, som er den mest ytterliggående i stortingsmeldingen. Men den vil kreve meget av oss alle, fortsatte hun. Vi må rett og slett lære oss til å tenke annerledes. Vår dag må ikke bare være opptatt av vårt eget jeg og vår snevre

(Forts. side 218)

Eksklusive smørbrød og koldanretninger
bringes over byen og distriktet daglig
HØLEN KAFÉ
1550 HØLEN — Telefon 95 75 57

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

AUSTMARKA LANDHANDLERI
Ass. Landhandleri
Inneh.: O. Asak
Austmarka — Telefon 28 221

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

S. E. THORESEN & CO.
Trykkeri og papirindustri
Østre Aker Vei 101 — Tlf. 22 60 38
OSLO 5

FORRETNINGSTRYKK A/S
Telefon 20 554 — Storgt. 12
8000 BODØ

ILSTAD & PEDERSEN A/S
BYGGMESTERFIRMA
Bodø — Telefon 21 449
Nybygg og Reparasjoner

ROSENVOLD KLÆR
Herreekvipering — Alt i Herreartikler
3700 SKIEN — Telefon 22 509

VELKOMMEN INN TIL
ÅSHEIM SERVICESTASJON
v/Jan Larsen — 1430 ÅS
Batteriservice - Dekkservice - Pluggservice
Motorvask - Kvikkvask - Smøring

SKJERNØY HANDELSLAG
Ass. Landhandel
Postadresse: Skjernøysund
Telefon Mandal 68 591

H. GONSHOLT A/S
Finere Kolonial — Skipshandel
Skien — Telefon 20 324 - 23 324

HUNDSETHS GARVERI
Hestmarka - Namsos - Tlf. 72 172

SIGURD JOHANSSON
Mek. Verksted
Ulsmågveien - 5050 Nesttun
Telefon (05) 10 02 60

SVEISESERVICE A/S
Namsos — Telefon 72 495 - Priv. 73 198
Spesialitet:
Produksjon av Strekkmetall utetrapper

Ing. A. SLETTEN's Eftf.
Ingeniør Kåre Vartdal
Ø. Nesttunvei 12 - 5050 Nesttun
Telefoner 27 59 90 - 27 59 91
Elektrisk forretning
Alt i elektriske installasjoner
Planlegging og utførelse

HØRT I STORTINGSDEBATTEN:

— Jeg tror de har rett som hevder at den psykisk utviklingshemmede bør tilbys en omsorgsform så lik den normale tilværelse som mulig. Ikke fordi den normale tilværelse alltid er så ideell, men fordi den psykisk utviklingshemmede vil føle seg ekskludert av samfunnet hvis det ikke er slik.

Edvard M. Edvardsen
(A), Rogaland

*

— En reaksjon gikk igjen etter fjernsynsprogrammet om de psykisk utviklingshemmede tidligere i år: «Dette var rystende». «Dette visste vi ikke». «Jeg er skamfull over å være politiker». Mangeårige kommunestyre- og sosialstyremedlemmer sa dette. Og det er **dette** som egentlig er det rystende. For det er jo ikke sant at vi ikke visste det. Vi har visst om det gjennom ansvarlige folk i åndssvakeomsorgen, som har bedt om bevilgninger, og gjennom foreldreforeninger, som i snart 10 år har hamret på våre myndigheter for å bli hørt. Har det bare vært et rop i ørkenen?

Aud Gustad
(SV), Sør-Trøndelag

*

— Dei psykisk utviklingshemma har større rett enn vi såkalla normale til del i oljeinntektenes velstand.

Hallvard Eika
(V), Telemark

*

— Vi drøftar i dag levekåra til den mest diskriminerte og minst ressurssterke gruppe mennesker i samfunnet vårt. Derfor opplever vi heller ingen demonstrasjoner med plakater og flygeblad, slik som så ofte elles.

Ola Langset
(SV), Møre og Romsdal

*

— Jeg synes det ligger klart i dagens situasjon at Regjeringen vil arbeide for å gi hele området den nødvendige prioritet i fremtiden, herunder også styrking av personell på sentralt hold i den grad det viser seg å være nødvendig.

Sosialminister
Ruth Ryste

*

— De psykisk utviklingshemmede har hatt sterke pressgrupper bak seg, og vi skal være takknemlig for det. Uten dem hadde vi sikkert ikke nådd så langt som vi i dag er kommet.

Birgit Bryhni
(H), Sør-Trøndelag

*

— Vi må alltid ha for auga at også for denne gruppa finst det ein veg fram ved at evnene dei har, får voksterhøve og blir utvikla optimalt. Når vi er komne så langt at alle psykisk utviklingshemma får det, kan vi seia i sanning at eit rettferskrav omsider er oppfylt.

Anne Marie Stavnes
(Kr.f.), Møre og Romsdal

*

30 års utvikling:

BARNET I DET SKJULTE NORGE

Tidligere styrer ved Nord-Norges åndssvakehjem Trastad gård, Johannes Gilleberg, gjennomgikk sosialkomitéens innstilling til stortingsmeldingen da han åpnet debaten om omsorgen for de psykisk utviklingshemmede i Stortinget. Komitéens innstilling er utførlig omtalt i nr. 4 av «Rapport» i år.

Gilleberg sluttet sitt hovedinnlegg med noen personlige kommentarer, som vi gjengir her:

Etter å ha fulgt utviklingen for de psykisk utviklingshemmede i mer enn 30 år er jeg glad for den framgang man kan merke så vel i praktisk tilrettelegging som i tankegang. For 30 år siden kunne man med stor rett tale om barnet som levde i det skjulte Norge — i dag legger man opp framtiden for det integrerte barn.

Det er ennå så uendelig mye som må gjøres, men vi er etter mitt syn med denne innstillingen kommet et langt skritt nærmere det menneskeverdige, og får bedre plassert barnet som er annerledes i familien.

I presentasjonen av innstillingen har jeg nevnt det meste, men et par punkter vil jeg understreke.

Opplysning

For det første: Skal man lykkes med en bedre normalisering for dem som er annerledes, må man få en styrking av opplysningen om de psykisk utviklingshemmede. Jeg mener at dette opplysningsarbeid må begynne på de høyere skoleplan. Det må gjelde både på universitetsplan og på lærerskoleplan. Skal man på grunnskoleplanet få inn opplysninger om utviklingshemmede barns situasjon, må de som skal være lærere i grunnskolen få en innføring.

Det må bli obligatorisk at de som går lærerskolen, får en øvingstid ved et av våre sentralhjem, så de vet hva de snakker om. Jeg mener

---

— Gjennom lov om barnehager får nå funksjonshemmede barn fortrinnsrett ved opptak, og vi vil i fremtiden ha ca. 30 000 funksjonshemmede barn som trenger slike aktivitets- og utfoldelsesmuligheter.

Aslaug Fadum
(Sp), Vestfold

*

— I de fylkenes helseplaner som i første omgang kom inn fra de respektive fylker, var det ikke tatt med noe om åndssvakeomsorgen — ingen ting!

Jo Benkow
(H). Akershus

*

Dei linene som blir dregne opp i dag, må ikkje bli brotne på grunn av kommunane si økonomiske vanmakt.

Bergfrid Fjose
(Kr.f.), Hordaland

Johannes Gilleberg, saksordfører: — Praksis ved et sentralhjem for alle lærerskoleelever! (Foto: NTB)

at det er samfunnet som i dag må be om en bedre informasjon om disse barn.

De som skal bli leger, må også få en bedre innføring i faget oligofreni, slik at de kan slippe å reise til utlandet for å skaffe seg informasjon om denne medisinske spesialitet.

Arbeid

For det andre vil jeg understreke betydningen av å få bedret arbeidssituasjonen og arbeidsmulighetene for de psykisk utviklingshemmede. Vi får etter hvert en bedre lovgivning på disse områder, men etter mitt syn er det for dårlig koordinering. Jeg viser til at komitéen har pekt på betydningen av så vel tverrfaglig og tverretatlig teamarbeid som koordinering på lokal-, fylkes- og sentraladministrativt plan.

I grunnskoleloven har vi hjemmel for undervisningsplikt for alle barn. De utviklingshemmede kan komme langt også på yrkesskoleplanet. Men når det gjelder å få dem inn i en god arbeidssituasjon, står det mye tilbake å ønske. Dette gjelder også klientell som har gjennomgått spesialskolene.

Noen får høvelig arbeid og greier seg stort sett bra i samfunnet. Andre er det vanskelig å få inn i en arbeidssituasjon, og så blir det uførepensjon og en ørkesløs lediggang. Det er sterkt å beklage at samfunnet ikke har sett seg i stand til å bruke også disse mulige ressursene.

Verst er det for dem som ikke har noen hjemmesituasjon, og som derfor i siste fase, etter spesialskolen havner på et åndssvakehjem, med de muligheter — eller mangel på sådanne — som gis der. Det er her jeg mener at mye er ugjort.

Ansvar

Skal det lykkes å få til en endring på dette felt, må en koordinering til — et fast ansvarsforhold hvor Sosialdepartementet og Kirke- og undervisningsdepartementet kan samarbeide effektivt for å finne fram til løsninger på en vanskelig arbeidssituasjon for den gruppe som vel må sies å tilhøre de svakeste i samfunnet. Jeg vil også understreke betydningen av at de respektive skoler stiller seg positive til et tverretatlig samarbeid, og at prestisjespørsmål skrinlegges.

Når det gjelder en bedret arbeidssituasjon, må det skapes mulighet for at arbeidsinntekt kan stå i forhold til arbeidsinnsats, og en må så få tilpasset trygdesystemet. Også for dem som ikke kan yte 100 pst. innsats, må det skapes arbeidssituasjoner som kan passe.

Tempoplan

Den Norske Stats Husbank må få utlånsregler som gir adgang til lån både til boliger for psykisk utviklingshemmede som langt på veg kan greie seg selv, og til oppføring av boliger i forbindelse med vernede arbeidsplasser.

Det er pekt på at kapitalbehovet for en opprustning på dette området vil være ca. 500 millioner kroner, og jeg vil be statsråden legge dette inn i en nødvendig tempoplan.

Jeg vil understreke den store betydning opplegget til en desentralisert, integrert omsorg vil ha for den enkelte. Ved dette får man alle med psykisk utviklingshemming inn under et totalbegrep, hvor de forskiellige offentlige organer blir pålagt et ansvar.

La meg så til slutt få understreke den store innsats som frivillige forkjempere, organisasjoner og også offentlige myndigheter har ytt for å fremme utviklingen for dem som selv har kunnet tale sin sak. Jeg nevner her spesielt Samordningsrådet for Åndssvakesaken i Norge, og sist, men ikke minst innsatsen fra Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede.

Når det gjelder de psykisk utviklingshemmede, står vi ennå så langt fra målet og har ennå så mye ugjort at skal vi lykkes i dette arbeidet fullt ut, må vi fortsatt løfte i flokk. I dette ligger håpet om en virkelig god utvikling for denne omsorg.

★ **INTEGRASJON — ...**

Fra side 213

lille hjemmeverden. Det vil stille store krav til miljøet, til holdninger og akseptering og vil kanskje også føre til at vi må gå til ompriorteringer.

Jeg har flere ganger i mitt arbeid møtt folk med svært positive holdninger til integreringstanken, men når det kanskje er blitt snakk om at dette kan gå på bekostning av deres eget friske barn, er det ikke alltid at ønske og handling har fulgt hverandre. Dette bare som et lite apropos til dem som vil gå hurtig fram med integreringen.

Skal integreringen lykkes, må det ikke bare legges til rette rent fysisk. De tanker og holdninger som er satt fram, må også få tid til å modnes i folk.

Jeg kan nevne eksempler på at barn som over lengre tid har gått i spesialbarnehage, og som nå etter at den nye loven ble gitt, har fått anledning til å begynne i vanlig barnehage, igjen har søkt seg tilbake til sin første barnehage, med den klare begrunnelse at trass i god støtte og bra tilbud var dette ikke nok for disse barna. Selv om det lovmessige er lagt vel til rette, må vi ikke se bort fra at allerede eksisterende tilbud også kan ha noe for seg.

Vernepleiere mot endret utdannelse

Norsk Vernepleierforbund går i en resolusjon fra sitt landsmøte sterkt i mot den oppsplitting av utdanningen som er foreslått i stortingsmelding nr. 13 1976—77 om organiseringen av den fremtidige utdanning av sosial- og helsepersonell.

— Det er med forferdelse vi registrerer at sosialdepartementet foreslår en reduksjon av utdanningstiden for vernepleiere med ett år. At man vil ha innført yrkesrettede helse- og sosialfaglinjer i den videregående skole, noe Norsk Vernepleierforbund er gått i mot, gir intet grunnlag for denne reduksjon av vernepleierutdannelsen, heter det.

— Norsk Vernepleierforbund vil på det sterkeste gå imot denne oppsplitting av et fag som bør utgjøre en enhet med en klar yrkesfunksjon som siktemål. De funksjoner vernepleieren skal fylle stiller så store krav til yrkesutøveren at et tre-årig enhetlig utdannelsesprogram er nødvendig for å sikre den fagkunnskap, ferdighet, modenhet og ansvarsbevissthet som arbeidet krever, heter det i resolusjonen.

Landsmøtet henviser til den nylig avsluttede behandling av stortingsmelding nr. 88 (1974—75) om omsorg for de psykisk utviklingshemmede, og uttaler bl.a. at Norsk Vernepleierforbund er enig i at man ser det som en viktig oppgave å utvikle kapasiteten ved vernepleierskolene, da det er et stort behov for faglært personale innen Helsevern for psykisk utviklingshemmede. Dette er en forutsetning for å innfri intensjonene ved denne melding.

I St.melding nr. 12 (1976—77) om fremtidig etterspørsel etter og tilgang på visse typer helsepersonell, uttaler departementet følgende: «Det er forutsatt tilsammen 500 vernepleierårsverk i institusjoner for psykisk utviklingshemmede i 1981, da en regner med at dagens utdanningskapasitet og netto tilgang på vernepleiere forblir uendret i perioden».

Etter forbundets mening er dette et brudd med Stortingets intensjoner om økning av utdannelseskapasiteten for vernepleiere, slik det ble uttrykt i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 88 (1974—75).

Forbundet peker videre på behovet for en revisjon av grunnreglene omkring vernepleierutdannelse, samt en økning av utdannelseskapasiteten, slik målsetningen for omsorgen for psykisk utviklingshemmede tilsier.

Tidligere har forbundet påpekt den uforholdsmessige store satsing på utdannelse av assistentpersonell, f.eks. hjelpepleiere som erstatning for personell med grunnutdannelse, f.eks. vernepleiere.

Skal målsetningen for en hevelse av standarden innen Helsevern for psykisk utviklingshemmede oppfylles, må forholdet mellom hjelpepleiere og vernepleiere bli et helt annet. Stortingsmelding nr. 13 øker imidlertid dette misforhold, heter

Enighet om integrering men ikke om tempoet

Det var bred enighet om at funksjonshemmede elever må integreres i grunnskolen, da Stortinget 30. nov. behandlet kirke- og undervisningsdep.tets budsjett for neste år.

Talere fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti kritiserte imidlertid de ikke-sosialistiske partier for en uttalelse i budsjettinnstillingen om at integreringen ikke må skje for fort. Det ble hevdet at uttalelsen er unødvendig, og at de ikke-sosialistiske partier skyver fra seg ansvaret for det tidligere vedtaket om integrering.

Fra de ikke-sosialistiske talere ble det fremholdt at det vil være uforsvarlig å integrere funksjonshemmede i vanlige skoler uten at det finnes tilstrekkelige midler til å gjennomføre dette.

Kirke- og undervisningsminister Kjølv Egeland opplyste at fram til 1. oktober i år er 70 elever overført fra spesialskoler til grunnskolen.

Lars Roar Langslet (H) kom inn på debatten om integrering av funksjonshemmede barn i vanlige skoler og sa at det nok har kommet en del misforståelser i omløp den siste tida. En samlet kirke- og undervisningskomité presiserer i innstillingen at det ikke er innført noen juridisk rett eller plikt til integrering, men loven åpner adgang til det som er pedagogisk forsvarlig, og det ressursene gjør mulig.

Langslet understreket at de borgerlige partier har funnet det nødvendig å gjenta sine klare advarsler mot at man forhaster seg i dette reformarbeidet.

— Etter vår mening er det forhastet at Regjeringen har satt den nye grunnskoleloven i kraft allerede fra årsskiftet, sa Langslet.

---

det i resolusjonen. Både Norsk Vernepleierforbund og andre fagforbund i helse- og sosialsektoren har tatt sterk avstand fra den skisserte omorganisering av utdannelsen.

Norsk Vernepleierforbund henstiller derfor til Stortinget å gå imot de prinsipper for organisering av helse- og sosialarbeiderutdannelsen som Stortingsmeldingen trekker opp, og slår isteden fast følgende krav:

3-årig enhetlig utdannelse av vernepleiere ved egne skoler.

Økning av utdannelseskapasiteten for vernepleiere.

Høyning av vernepleierskolenes faglige standard og vernepleierelevens praktiske opplæring.

LANDET RUNDT

Finmark

Finnmark fylke som driver seks familie- og daghjem for psykisk utviklingshemmede, har gått til en investering på ca. 250 000 kroner for å gjøre institusjonene mer mobile. Tidligere har den daglige driften vært helt avhengig av leid transport for elevene, en upraktisk og også kostbar ordning. I dag står fem flunkende nye Ford Transit busser på 15 seter hver utenfor institusjonene i Hammerfest, Kautokeino, Karasjok, Vadsø og Kirkenes, mens Alta fikk sin buss allerede for et år siden.

Troms

På Finnsnes skal det bygges et småhjem for psykisk utviklingshemmede. Det er utarbeidet byggeplaner, tomt er sikret, men det gjenstår å få finansieringen sikret. Prosjektet er kostnadsberegnet til ca. 1 million kroner og skal gi plass for 8-9 klienter og en betjening på 7.

Filmen om Trastad som for kort tid siden ble vist i norsk fjernsyn, er blitt en stor suksess. Fra faglig hold og fra andre interesserte har ledelsen ved Trastad og produsenten Central Film A/S fått en rekke henvendelser om fil-

Nordisk symposium om samspill foreldre—personale

På Vadstena klosters gjestehjem i Vadstena i Sverige vil det i dagene 31. januar til 3. februar 1977 bli holdt et nordisk symposium om samspillet foreldre og personale i omsorgen for hjemmeboende psykisk utviklingshemmede barn. På programmet står roller, informasjon og utdanning.

Symposiet arrangeres av Nordiska Förbundet Psykisk Utvecklingshämning. Deltakere blir foreldre, lærere i hjemmeundervisning, psykologer, kuratorer m.v.

En vesentlig del av omsorgen i de kommende år blir innsatsen i det enkelte hjem. Tiltakene rettes direkte mot den hjemmeboende utviklingshemmede eller indirekte via den som har omsorg for dem. Dette stiller nye krav både til de foresatte og det berørte personale, og nødvendiggjør utrustning av begge grupper. Det nordiske symposiet skal være et forum for å drøfte disse problemene og skissere utveier for å løse dem.

men. Dette har resultert i at filmselskapet sammen med Nord-Norges Åndssvakehjem er i ferd med å lage en film nummer to. Den vil få en spilletid på ca. 25 min. og skal være ferdig redigert utpå våren 1977.

Nordland

Fylkesutvalget i Nordland har vedtatt å anbefale overfor helsedirektøren at Nordland fylke skilles ut som eget område i Helsevernet for psykisk utviklingshemmede fra 1. januar neste år.

I et brev til Nord-Norges Åndssvakehjem på Trastad og de berørte helsemyndigheter i landsdelen opplyser Nordland fylke at de om lag 100 klienter som fylket har plassert på Trastad, vil i løpet av en femårsperiode bli overført til institusjoner som er under opbygging i Nordland.

Ved den nedlagte aldersinstitusjonen på Seivåg på Straumøya skal hovedbygningen tas i bruk som ferie- og rekreasjonssted for Vensmoen. Kontrakt er opprettet med Bodø kommune, og pasienter og personale fra Vensmoen har allerede innviet det nye feriestedet på Seivåg.

Foreldreforeningen for psykisk utviklingshemmede i Bodø har gått sterkt i mot at de gamle lokalene til Fredheim folkehøgskole, Berg på Helgeland, blir brukt til institusjon for psykisk utviklingshemmede, slik stiftelsen Nord-Norges åndssvakehjem har planer om.

Foreldreforeningen mener at skolen er uegnet til formålet, og peker på at bygningene stort sett er kondemnable. Stedet ligger dessuten avsides til, slik at det bl.a. blir vanskelig å få faglig arbeidskraft til å bosette seg der. Foreningen støtter i steden tanken om mindre institusjoner i lokalmiljøet.

Planene for bygging av en institusjon på Fredheim i Brønnøy går bl.a. ut på å reise to paviljonger med plass til 32 klienter. Videre skal det reises et verkstedsbygg i tilknytning til institusjonen.

Helsedirektøren har nedprioritert planen om hjem for psykisk utviklingshemmede i Kabelvåg i Vågan kommune. Dette betyr at det ikke blir bygging som planlagt i år, men at arbeidet tidligst kan komme i gang neste år.

Lørdagsbarnehage for psykisk utviklingshemmede i Bodø er et nytt tiltak som nå settes ut i livet. Bak prosjektet står foreldreforeningen for psykisk utviklingshemmede, og det koster ingenting å delta. Det er elever ved førskolelærerlinjen ved lærerskolen i Bodø som skal ta seg av barna tre timer hver lørdag.

Timer med musikk og lek vil bli arrangert for psykisk utviklingshemmede barn ved Rønvik barneskole — og tilbudet er gratis.

Saltdal formannskap har bevilget 5000 kroner til studiereise for et utvalg som arbeider med å forberede en vernet bedrift for utviklingshememde på Røkland.

Nord-Trøndelag

Klingenbergheimen er blitt selveiende stiftelse med eget

råd og styre. Internatet ble reist i 1963 for 32 klienter og kostet dengang 1 mill. kroner. Senere er det bygget eget aktivitetsbygg og styrerbolig, og det er planer om utvidelse av internatet og bygging av flere nye paviljonger, hver med plass for åtte personer.

Hegle Treningsverksted — gammelskolen som ble aktivitetssenter for psykisk utviklingshemmede — har nå 14 klienter. Verkstedet dekker behovet i Levanger/Verdal-regionen. Etter at Hegle kom igang er det også startet et lignende treningsverksted i Steinkjer, hvor det i dag arbeider 12 klienter.

Ved Lø skole blir det opprettet en gruppe for førskolebarn som trenger spesialundervisning. Steinkjer skolestyre har vedtatt et spesialpedagogisk opplegg for funksjonshemmede førskolebarn. Kirke- og undervisningsdepartementet har gitt Nord-Trøndelag anledning til å bruke inntil 175 000 kroner til slike tiltak.

Sør-Trøndelag

Sykehussjefen foreslår at en institusjon for psykisk utviklingshemmede i Oppdal/Rennebu-distriktet legges til Oppdal. Rennebu kommune er ikke enig i en slik plassering.

Fem psykisk utviklingshemmede klienter fra Rørosdistriktet er flyttet inn i de to boligene på Mælan som fylket har kjøpt. Klientene vil få både skole- og arbeidsstuetilbud i det gamle Kvennhuset ved Hitterelva.

Sør-Trøndelag fylkeslag av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede har i en uttalelse til Sør-Trøndelag fylkesting bedt om at det blir gjort noe for å sikre at Sør-Trøndelag får et såkalt «Vidaråsen-prosjekt. Et egnet sted er funnet i Gauldalen.

Møre og Romsdal

Møre og Romsdal fylkeslag av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede har arrangert et informasjonskurs om helsesøstrenes arbeid blant de psykisk utviklingshemmede. De fleste helsesøstre i fylket deltok i kurset.

Fylkesutvalget har enstemmig vedtatt å ta opp et kompensasjonslån på 114 000 kroner i Norges Kommunalbank til daghjem for psykisk utviklingshemmede i Ørskog. Lånet blir tatt opp på grunn av at ordningen med arealtilskudd blir opphevet fra årsskiftet. Både fylkeskommunen og Ørskog kommune har fått innvilget sine utvidede pantelån i Kommunalbanken i samme forbindelse.

Som et tilbud til utviklingshemmede har det ped. psyk. tjenestekontoret i Ulsteinvik gått sterkt inn for at det skal opprettes et lekotek i forbindelse med kontoret.

Hordaland, Sogn og Fjordane

Førde formannskap har gått inn for at kommunen stiller til rådighet tomt for institusjon for psykisk utviklingshemmede i området Fossholene.

Kvinnherad kommune stiller tomt på 25 dekar til disposisjon på Berget i Herøysund til en institu-

sjon for psykisk utviklingshemmede. Med 35 internatplasser og 12 eksternatplasser vil institusjonen koste mellom 7 og 10 millioner kroner. Hjemmet vil også gi Kvinnherad omlag 30 nye arbeidsplasser.

Ved Sagstad skole i Meland kommune har det siden 1971—1972 vært integreringsforsøk med funksjonshemmede. Erfaringene har vært meget positive. Barna trives på skolen, de blir godt akseptert og er populære blant de andre barna.

«Integrering av funksjonshemmede i grunnskolen» er titelen på en bok som skolesjefen i Lindås, Bernt Tungodden, har gitt ut på J. W. Eides Forlag. Boken vil være en nyttig oppslagsbok for alle som har ansvar for funksjonshemmede barn, både foreldre, lærere og helsepersonell.

Rogaland

Lillebo skole og daghjem i Haugesund startet sin virksomhet i 1960 med daghjem for 17 psykisk utviklingshemmede barn. I dag har Lillebo ca. 85 elever i alderen 3 til 57 år, og virksomheten omfatter daghjemsplasser, skolegang, yrkesrettet opplæring, vernet verksted og botilbud. Innvielsen av de tre pikehjemmene og daghjemmet på Lysskar i år er nok den største begivenheten i Lillebos historie.

Om den videre utbygging synes det å herske en del uenighet mellom planleggerne og foreldre. Foreldrene mener at omsorgen blir for sentralisert med en stor institusjon og lange avstander fra hjemmet.

Aust- og Vest-Agder

Vest-Agder fylke blir foreslått som eget distrikt innen Helsevernet for psykisk utviklingshemmede. Dette medfører bl.a. at det skal drives feltarbeid med hjemmebesøk, og poliklinikk med observasjon og rådgivning. Det er et faglig og administrativt områdeteam som skal ta seg av disse oppgavene.

Telemark

Fylkesutvalget har vedtatt at det tas opp et tilleggslån på 78 600 kroner i Kommunalbanken som kompensasjon for bortfall av arealtilskuddet ved bygging av daghjem for psykisk utviklingshemmede i Kragerø.

Til Telemark fylkeslag av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede har fylkesutvalget bevilget et tilskudd på 5000 kroner.

Grenland avdeling av Norsk Forbund har fått et tilskudd på 2500 kroner av Telemark fylkeskommunes ungdoms- og idrettsnemnd.

Buskerud

Ved årsskiftet vil første byggetrinn ved hjemmet for psykisk utviklingshemmede på Austjord ved Hønefoss være klart for innflytting. De ungdommene som bor på Hjertelia i Hønefoss vil være blant de første 36 som flytter inn. Etter at neste byggetrinn er fullført, vil Austjord ha plass til i alt 63 elever. I første omgang blir det bruk for 30—35 ansatte. Når anlegget er ferdig utbygget, vil det bli en stab på ca. 50 personer. Det er Buskerud fylke som står bak utbyggingen.

Nedre Eiker skolestyre har vedtatt å engasjere ekstra hjelp og kjøpe inn spesielle hjelpemidler og utstyr som kan virke stimulerende for fire funksjonshemmede barn ved Solberg daghjem. Det skal skje innenfor en økonomisk ramme på vel 13 000 kroner i høsthalvåret. Av dette refuderer staten 10 000 kr.

Vestfold

Vestfold og Buskerud fylkeslag av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede har i høst avviklet et kurs for utdanning av foreldreveiledere, det første kurs i sitt slag her i landet. Initiativtaker er overlege Magne Devold, som sammen med foreldreveileder Solveig Hval lenge har ivret for å få foreldrene mer aktivt med i omsorgen. Av de 27 deltakere på kurset var 20 foreldre, de øvrige var helsepersonell innen omsorgen.

Oppland

Fra 1. januar 1977 blir Oppland eget område for helsevernet adskilt fra Hedmark, som fylket hittil har hatt felles områdeoverlege med. Oppland må bygge opp sitt eget fagteam, og sykehussjefen foreslår at teamet for seks medlemmer og blir stasjonert på Lillehammer i lokaler tilknyttet fylkessykehuset. Mye tyder på at Åkershagans administrasjon blir overtatt av Hedmark fylke. Den nåværende ordning der begge fylker administrerer sentralhjemmet i fellesskap, er tungvint. Oppland vil fortsatt få disponere 30 prosent av plassene ved Åkershagan.

Daghjemmet for psykisk utviklingshemmede på F a g e r n e s i Valdres har fått en pengegave fra Prinsesse Märtha Louises fond, som skal brukes til glede og adspredelse for de 12 gutter og jenter. Den første utflukt bekostet av gaven gikk til hestesenteret i Slidre, der hester og kjøretøyer ble stilt til disposisjon. Daghjemmet har husrom hos Signy Hovi, som også tok initiativet til institusjonen. Det øvrige personale er tre lærere og tre assistenter. Elevene er fra 5—23 år.

Hedmark

To nye internatbygninger er innviet på Furubo hjem for psykisk utviklingshemmede i S o l ø r. Byggene er på tilsammen ca. 900 kvm og har kostet ca. 4 millioner kroner. Grue Sanitetsforening fikk ved innvielsen i oktober mange lovord for sin fine innsats for psykisk utviklingshemmede. Arkitekten Haakon Noodt fra Hamar har vært meget heldig med å skape et trivelig hjem for barna, og bestyreren Helga Snapa sørger for å gi dem et lunt og hjemlig miljø.

Skoleutvalget ved J e s s h e i m videregående skole har gått inn for at det blir opprettet en egen klasse i husstell for psykisk utviklingshemmede elever ved skolen. Klassen skal ha 4—6 elever. Kostnaden for høsthalvåret er beregnet til om lag 70 000 kroner, og fylkesskolesjefen går inn for at fylkesskolestyret bevilger pengene.

Ved årsskiftet kommer det i gang et treningsverksted for psykisk utviklingshemmede på Rud/Hauger i B æ r u m. Verkstedet skal gi plass

for 50 klienter som har for lav arbeidskapasitet til å kunne gå i vanlige verksteder. Mønsteret for virksomheten er hentet fra Fossheim treningsverksteder i Oslo og Varatun i Sandnes.

Oslo

Planene for R o m s å s pensjonathjem for psykisk utviklingshemmede er kommet så langt at byggingen kan starte på nyttåret, forutsatt at Oslo kommune garanterer for lån i Kommunalbanken og Oslo Sparebank på i alt nærmere 11 millioner kroner. Helse- og sosialutvalget i Oslo kommune har foreslått at bystyret vedtar kommunal garanti. Tomten på Romsås i Oslo er på ca. 7 dekar og er festet bort av kommunen til Oslo Røde Kors Barnehjelp, som er byggherre for Romsås-hjemmet. Institusjonen var allerede i september 1973 innpasset i Oslos helseplan.

Institusjonen vil gi plass til to sykehjemsavdelinger med plass til 10 klienter i hver avdeling, og 8 vernede hybler for klienter som kan klare en friere boform. Ved siden av de 28 døgnklienter vil Romsåshjemmet være dagsenter for psykisk utviklingshemmede bosatt i de nordøstre områder av Oslo. Det er plass for 10 faste dagklienter. Hjemmet får en rommelig fellesavdeling med kafeteria, arbeidsstuer og trivselsrom. En av oppgavene for hjemmet blir å ta omsorg for klienter i tilfeller der foreldrene er blitt så gamle at de etter hvert faller fra.

Østfold

Ø s t e r b o ved Halden har nylig innviet fire nye bygg, skole, arbeidsstuer, daghjem og teknisk bygg. Dette er et godt skritt fremover mot full utbygging av Østerbo. Fylkesutvalget har bevilget 25 000 kroner til kunstnerisk utsmykking av skole- og aktivitetsbygg.

Å n d s s v a k e h j e l p e n i Moss har arbeidet i 30 år, har samlet inn nær 500 000 kroner og brakt velsignelse til mange. Det begynte med en liten syklubb med få medlemmer som strikket, heklet, sydde og loddet ut. De brente for saken og ga, ikke bare av sitt overskudd, men av seg selv, av sine egne fornødenheter. Den som har sett Magnhild Berg fortelle de høye herrer i departementet og sosialkomité om hvorledes forholdene var for våre åndssvake dengang i slutten av 50-årene, glemmer det aldri. — De vet jo ikke om hvorledes det er, sa hun og var rent flau på deres vegne. Når de bare får vite det, så hjelper det nok — da **må** de jo gjøre noe, mente hun.

Langt mer enn de mange tusen innsamlede kroner har foreningen ytet ved sin innstilling, sitt eksempel og sin tro på det godes seier.

Østfold fylkesbibliotek skal neste år begynne oppbyggingen av et depot av aktuell litteratur for psykisk utviklingshemmede. Det blir foreslått ført opp 10 000 kroner til dette, under forutsetning av at bibliotekets personale blir styrket.

K. B.

Dagligvarer i det beste utvalg
SØRLIS MATSENTER
Drøbak - Vannverksvn. 4 - Tlf. 93 01 69

Det finnes alltid en båt eller motor for Deres behov hos
ODDEN BÅTSLIPP A/S
1403 Neset i Bonnefjorden
Telefon (02) 86 07 65

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
MEK. VERKSTED
Rykene, telefon 35 205
Grimstad, telefon 40 095 - 40 088

SIVERTSEN FARGEHANDEL
6390 Vestnes — Telefon 80 150
Gulvbelegg — Tapeter

JOHN KJØLERBAKKEN
Tømmermester - Maskinentreprenør
Wærnsgt. 8 — Halden — Telefon 82 657

NORSK PAPIRFOREDLING
Bokbinderi, Protokollfabrikk og Kontorrekvisita
1700 SARPSBORG — Telefon 54 462

MØRETANK A/S
Varmtvannsberedere
Telefon 82 825 — 6395 REKDAL

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Smidsrødvn. 87 - Tønsberg - Tlf. 21 345

A/S EKSAKT MASKINVERKSTED
2312 Ottestad — Telefon (065) 24 898

MATHISENS FOTO & RAMMEFORRETNING A/S
Alt i Foto og Ramme
Stoltenbergsgt. 10 — Telefon 11 401
3100 TØNSBERG

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt i Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — Tlf. 81 743

BOSS INDUSTRI
Mek. Verksted
Vågsbygd - Tlf. Kristiansand S. 11 795

A/S AUTOR
Spesialverksted for:
Volvo BM - Entreprenørmaskiner
Hiab - Foco Kraner - Hydraulik
Larvik—Tønsberg — Telefon 82 356

BORRE SERVICE-SENTER
Bensin - Olje - Service
3195 Borre — Telefon 81 361

MIN GULLSMEDFORRETNING
finner De i Wesselgården i Asker sentrum.
Velkommen til et besøk i en hyggelig forretning. Reparasjoner utføres.
ASKER GULL OG SØLV
Gullsmed Fr. Claudi — Tlf. 78 10 84

SVEN MARTINSEN
Alt i Markiser - Persienner og Rullegardiner
Tlf. 53 556 - Vinkelvn. 5, Lande - Sarpsborg

TORP BENSIN OG SERVICE
ERLING EKEDAL
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Fredrikstad — Tlf. 14 189

GUNNAR LENSBERG A/S
(Tidl. Andersen & Lensberg)
Tlf. 29 213 - 29 243 — 3170 SEM
Alt i graving — Opplessing og transport
Eget pukkverk

KINGSRØD TRANSPORT A/S
LANGTRANSPORT INN- og UTLAND
Telex 19317 - Sarpsborg - Tlf. 56 550

SØGAARD VARETREKK
Postboks 55 — 3109 Lofts-Eik
Telefon Tønsberg 16 011

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, møbler og metaller — 25 års erfaring
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31. - Oslo - Tlf. 68 45 70

IVAR ROMØREN A/S
Maler- og Byggtapetserfirma
TØNSBERG — Telefon 15 545

OLAV N. ANDA EFTF.
ELEKTRISK FORRETNING
Kleppekrossen - Telefon 89 605
4060 KLEPPE

IVAR KVISTAD
Murmester
Verdal — Telefon 78 394

COMBI-FURULY
Telefon 10 396
COMBI-HAGA
Telefon 11 103
5400 STORD

PELLE's VERKSTED A/S
Kilen 17 — Tønsberg — Telefon 12 985
Alt i Husholdningsservice

BTB SENTERET
Verdal — Telefon 78 960
Lada - Moskvitsch - Campingvogner

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

J. NAVESTAD A/S
Maskiner og utstyr til
Kjøtt- og Fiskeindustrien
Vollsveien 38 — 1324 LYSAKER
Telefon (02) 53 29 70

ØKONOM MAT-CENTER
Tormod Femtehjel
Alt i Dagligvarer
Krusesgt. 41 - SARPSBORG - Tlf. 53 118

Vadsø — Sandnes — Halden — Berg — Arendal — Florø — Engerdal
Fiskarstrand — Torvikbukt — Os

NICODEMUSSEN & CO.
Landhandel
Telefon (085) 53 171 — Golnes
9800 VADSØ

Tidens møbler...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE
SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

SALVE GAUSLÅ
Aut. Entreprenørforretning
4800 Arendal — Telefon 25 510
Spesialitet: **Brønnboring**

CASCO SKOFABRIKK A/S
Postboks 102, Halden - Tlf. (031) 84 430
Spesialitet: **Moccasinsydde sko - Cosy tøfler - Alt i ekte skinn**

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

Sindre Drevsjø Snekkerverksted
Kjøkkeninnredninger
Dører - Vinduer - Furumøbler
Telefon Engerdal 6192

ROLF PERSSON - PØLSEMAKERI
1640 RÅDE — Telefon (032) 74 054
Leverandør av alle kategorier slakt ferdig partert etter ønske
PØLSER — PÅLEGG

ODDVAR EIKREM A/S
Aut. install.
Telefon (071) 47 711
6023 FISKARSTRAND

GJØEN & CO. A/S
Maling- og Lakkfabrikk
Torvikbukt — Telefon 711 - 719

THOMAS LUNDE
PARFYMERI OG FRISØRSALONG
Telefon 27 71 59 — 5200 OS
Alt i moderne hårpleie og kosmetikk

Ta meget — Betal lite
ARENDAL TEKSTILHUS
Telefon 24 778

OTTO JOHANSEN A/S
Alt i Herre- og Ungdomsklær
Arendal — Telefon 21 122

VICTORIA HOTELL
6900 FLORØ

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE
2870 DOKKA
Telefon 154
Avd.kontor: HOV - tlf. 251

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

AKTIESELSKAPET AUTO
Bilforretning
Audi- & Volkswagenforhandler
Lillehammer — Sentralbord 51 606

E. A. HENRIKSEN & SØNN A/S
Malerfirma
Telefon (05) 29 52 16 — 5032 MINDE

H. & E. DALEN
Kran og Transportforretning
Lillehammer - Sentralbord 53 052

VÅLAND DAMPBAKERI
Muségt. 46 — 4000 STAVANGER
Telefoner: (045) 21 710 - 30 197

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksvei 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske
Telefon Kongsberg (034) 32 142

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — **Tlf. 20 895**

Bruk teppeunderlag
Vi har underlaget - Konkurrerende priser
Be om tilbud
A/S FJELLSÅ FILTFABRIKK
4401 Flekkefjord — Tlf. (043) 22 538

LARS GRØNVOLD
Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord **51 636**

THORBJØRN TRONERUD
Aut. Rørleggerfirma
Egersund — Telefon 91 216

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

TH. GABRIELSEN
Transport — Spedisjon
Flekkefjord — Telefon 22 569

RAGNVALD TRYTI
Murmester
Sædalsveien 117 - 5044 Nattland
Telefon (05) 27 34 82
Nybygg — Reparasjoner — Vedlikehold

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

— Elias Hansen —
TEXACO BENSIN & SERVICE
Ørebekk, 1620 Gressvik - Tlf. (031) 27 551
VELKOMMEN INNOM
Full service - Rekvisita - Kioskvarer
Bilgummi

KOPERVIK RØRHANDEL
Rør- og Sanitærartikler
Aut. rørleggermester
Kopervik — Telefon 50 375

ODD ERIKSEN A/S
Entreprenørfirma
Kongsvinger — Telefon 15 102

Kongsvinger Transport & Spedisjon
Transport i inn- og utland
Kongsvinger — Sentralbord (066) 15 466

SKOTTERUD GJESTGIVERI
P. O. Bakke
Skotterud — Telefon 35 309
Kafeteria

KONGSVINGER ELEKTRISKE A/S
Brogt. 16 — Telefon (066) 15 336
2200 KONGSVINGER

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning i Radio og TV
KRISTIANSUND N.
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286
SALTVEDT GLASS
Kopervik

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

LANDBRUKSSERVICE
Brugt. 18 - Mandal - Tlf. 62 042
ZETOR TRAKTORER
Redskap for landbruk og anlegg

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

MANGER FISKEMAT
5120 Manger — Telefon (05) 35 71 74

A/S LERUMS SAFTFABRIK
Tlf. 056/82 100, l. 52 - 483 - 5801 Sogndal
Kvalitetsprodukter i Saft og Syltetøy
Salg over hele landet. Lerums Safter og Syltetøyer er garantert rene naturprodukter, tilsatt kun sukker

SIVILINGENIØR
JOHANNES URHEIM
M.N.I.F. — M.R.I.F.
5801 Sogndal - Tlf. (056) 82 100 - 314 - 594
Rådgivande ingeniør i byggeteknikk
Prosjektering - Byggeleiing

MAGNOR SMIE OG LANDBRUKSVERKSTED A/S
Magnor — Telefon Kongsvinger 37 147

Fotograf
STRAND
Kongsberg

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

LARKOLLEN KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Telefon Moss 71 024

BRØDR. BALSTAD & CO.
Møbelforretning
Strandvn. 25 A — Telefon 24 198
Trondheim
Avd. STJØRDAL: Tlf. 95 520 - 95 378

KR. GÜNTHERS EFTF.
Blikkenslager
Spesialverksted for rustfritt stål
Moss — Telefon 52 049

MOR OG BARN A/S
Spesialforretning i Mammatøy og Barnetøy for 0—8 år
Skoggt. 8 — MOSS — Tlf. 54 288

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

FINN HUNSTAD
Pølsevarer en gross
Dronningensgt. 11 A - MOSS - Tlf. 55 931

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 55 201

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

KNUT OTTERLEI
Byggmester
Spjelkavik — Tlf. 40 257

H. OSDAL
Kjøtt- & Fiskematforretning
Spjelkavik — Telefon 40 246

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

EIDSBERG SPAREBANK
Opprettet 1848
Heggin, 1850 Mysen — Tlf. 89 12 16

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

ANDERSSONS GARTNERI
Tlf. 19 325 - 7053 Ranheim
BLOMSTERHJØRNET
Håkon Jarlsgt. 2 - Tlf. 25 348 - 7000 Trondh.
Alt i blomster og dekorasjoner

MYSEN TRIKOTASJEFORRETNING
Vi har alt i garn og trikotasjevarer
Telefon 89 15 30 — MYSEN

VATNE LENESTOLFABRIKK
Telefon 25 - Vatne

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

AREMARK SERVICESENTER
Inneh.: Øistein og Eilert Nordgård
Aremark — Telefon 99 206

SANDNES MARKISEFABRIKK
MARKISER — PERSIENNER
Ganddal — Telefon (045) 73 294

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning
Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

PETER STRØMSHEIM
Glass - Kjøkkenutstyr - Porselen
Telefoner 23 139 - 23 426 — Ålesund

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — Ålesund — **Tlf. 24 268**

LAADER BERG A/S
Postboks 1001 — 6001 ÅLESUND
Telefon 49 975 — Telex 42 875
Produksjon av plastmaskiner

Karstein Skaftnesmo & Sønn A/S
Maskinentreprenør
Namsos — Telefon 72 159

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

★
Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155
★

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

LARS SØLAND & SØNNER A/S
Trevarefabrikk — Byggeforretning
Bygningsartikler
Lisleby. Tlf. Fredrikstad 17 257

MALERMESTER
JOH. BAKKELI
(Inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Bjørn Heede
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

TORVALD SÆTRE
ELEKTROINGENIØR
Strandvn. 10 — tlf. 26 1920
5031 Laksevåg

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

VERFTETS HANDEL
Alt i Dagligvarer
N. Fuglset — Molde — Telefon 51 471

Trio Fetevarer og Delikatesser
Prof. Hansteensgt. 61 — Telefon 21 49 06
5000 BERGEN
Spesialiteter, røkelaks - Kold og varmrøket makrell - Alt i spekemat, vilt og skalldyr

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

FISKSENTRALEN A/S
Telefon 50 454 — Prosgrunn

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

Benytt - B.P. SERVICE
Innehaver: Asle Vedal
Bensin - Olje - Smøring - Vask
Larvik — Telefon 84 877

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 36 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

TEAM ELECTRIC A/S
Telefon 51 350 — Porsgrunn

Benytt
SHELL BENSINSTASJON
Inneh.: K. Langeland & Co.
V. Strandgt. - 4600 Kristiansand S.
Telefon 22 767
Bensin - Service - Olje

KRISTIANSUND SERVICESENTER
Bensin — Olje — Service
Avis Bilutleie — Polar Campingvogner
Kristiansund N. — Telefon 74 293

T. LARSEN & SØNN
Blikkenslagermestre
Ventilasjonsentreprenør
6010 SPJELKAVIK — Telefon (071) 41 295

ARNE LANGELAND & CO.
Spesialforretning i Radio/TV
6010 Spjelkavik — Telefon 40 052

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

MØBELBRYGGA A/S
Alt i Møbler og Utstyr
Kristiansund N. - Telefon 78 097

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

BOWLERS STEAK HOUSE
Kirkegt. 7, Kristiansand S. - Tlf. 29 009
Godt spisested!

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

SENTRUM BILLAKKERING A/S
Førsteklasses fagarbeide
Kreftingsgt. 46 — Drammen
Telefoner 83 70 09 - 83 71 12

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

HAUGESUND BLOKKFABRIKK OG GRUSSENTER A/S
Telefoner 27 814 - 22 384
Rossebø — 5500 Haugesund

Besøk
FURULUND KRO
God og rimelig hjemmelaget mat
Stokke — Telefon 36 237

Framnes Grillkiosk
Telefon 61 891 - Sandefjord
Skjellhuset Grillbar
Telefon 70 160 - Sandefjord
Karl Hem & Co.
Kylling - Hamburgere - Koteletter - Ships
Pølser - Mineralvann etc. - Tobakk

TEIGENS MASKINFORRETNING
Landbruksforretning - Reservedeler
Steinkjer — Telefon 61 194

WILLY DREYER
Aut. Rørleggerforretning
Vann — Varme — Sanitær
Telefon 62 165 — Sandefjord

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

For god — nybrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

GRILLEN
Kafeteria - Friluftsservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

Siv.ing. Arve Snuggerud & Co.
Storgt. 20 — GJØVIK — Tlf. 73 528

BERGH'S METALL
Skiltfabrikk
Tollbodgt. 22 - DRAMMEN - Tlf. 83 26 26

KOBBERVIKDALENS PUKKVERK
HOLMENS GRUSTAK
Inneh.: Erling K. Holmen
Drammen - Tlf. 81 88 10 - 81 88 11

ARENA A/S
Tlf. 24 860 - 24 861 — 4800 Arendal
Nærmest Jernbane og Brygge

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Pølsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 78 612
Privat Steinkjer 43 158

HOTELL KRONEN
Lillehammer - Telefon 51 600
Dronningensgt. 5-7 — Telefon 62 286

TYPO-TRYKK
Alt i trykksaker
Nedstrandsgt. 3 — Telefon 045/20 749
4000 STAVANGER

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — Tlf. Velandsnes 60 b

KRÅKERØY SUPER A/S
(Kråkerøysenteret) — 12 085
Dagligvarer for ethvert behov - Kjøttvarer - Fisk og delikatesser - Ukenltige tilbud
God parkering med plass til mange biler
Velkommen inn!

ARNOLD ANDREASSEN
Murmester
7800 NAMSOS — Telefon 72 257

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

BERNHARD SLOTTEMO
Malerforretning
GULVBELEGG
Verdal — Tlf 78 382

GLASSMAGASINET
Glass - Porselen - Kjøkkenutstyr - Leketøy
Løkkeveien — Telefon (045) 24 758
4000 STAVANGER

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

HARALD HALVORSEN
SKIPSMEKLER
5500 HAUGESUND

H. M. WRANGELL & CO. A/S
5500 HAUGESUND

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

K. BJØRKEN
BAKERI og KONDITORI
7630 ÅSEN — Telefon (076) 86 174

A/s Drammens Motorverksted
BILVERKSTED
Drammen — Telefon 81 99 55

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 81 91 90
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

AUSTAD SUPERMARKED
Rolf Larsen
Drammen — Telefoner 81 85 95 - 81 85 96

Besøk
GRILLEN KAFETERIA
Ø. Storgt. 4—6 — Telefon 83 19 36
3000 DRAMMEN
Hjembakte kaker — God mat
Levering av snitter og koldtbord

ODD FELLOW
mottar sluttede selskaper — Brylluper
Bisettelser — Mottagelser etc.
Engene 6 - 3000 DRAMMEN - Tlf. 83 53 89

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i røkesaker, konfekt og lesestoff.
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

LIGO SHOPPING A/S
DRAMMEN — Sentralbord 82 21 81

REIDAR ASPAAS
Glassmester — Rammeforretning
Haugesund — Sentralbord 28 140

Fevangs Anker Batteriservice
Alt i Batterier og Radiatorer
Sandefjord — Telefon 63 274

A/S UNITON
Alt i Maling og Lakker
Haugesund — Telefon 23 152

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

BRØDRENE GALGUM SNEKKERVERKSTED
Dører og Vinduer
Spesialitet: Stjernevinduer
Telefon 065/33 203 — 2310 STANGE

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 614 — Stange

IVAR HJELLE
Byggmester
Volldalsberga 21 - Ålesund - Tlf. 25 816

BENDIXEN EN GROS
S. Bullsgt. 17 — Ålesund

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

BUSY SERVICE
Olje - Bensin - Service
Brygga - Hamar — Tlf. 25 931

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-. GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsveien 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmester

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

LARS E. TENNØE
ASS. FORRETNING
6270 BRATTVÅG — Telefon 3

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. Installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

Mange bauger fører til Fredrikstad
Linjeagenturer — Skipsmeglere
MØRCKS EFTERFØLGERE A/S
Fortolling — Spedisjon
Postboks 3 — 1601 Fredrikstad
Tlf. 15 800 - Telegr.adr.: «Just»

SVERRE BJERKELI
Alt i Kjøtt og Pølsevarer
Telefon 23 505 — 2300 HAMAR
Husk Pølsebua på Østre Torg

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09

Steinkjer & Omegn Brannkasse
Gjensidig
7700 Steinkjer — Telefon 62 122

TORSTEIN SAXVIK
Kontorutstyrsforretning
Steinkjer — Verdal

REKKEVIK BRUK A/S
Listverkhøvleri
3260 Ø. HALSEN — Telefon 85 310

OSVALD HOLMEN A/S
AUT. RØRLEGGER — RØRHANDEL
Gjøvik — Sentralbord 72 200

FUGLEVIK MATSENTER A/S
Alt i Dagligvarer
Fredrikstad — Tlf. (032) 40 992

E. NORBOTTEN A/S
STEINKJER
Telefon sentralbord (077) 61 170

BARDA HOBBY A/S
Alt i Hobby og Leketøy
1600 FREDRIKSTAD — Telefon 16 340

GEORG ERIKSENS EFTF.
S. N. Bøe Hansen
Bakeri — Konditori
Storgt. 5 - FREDRIKSTAD - Tlf. 12 633
Filialer:
Bryggerivn. 11 977 - Werenskjoldsgt. 11 336

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

STAVANGER MALERVARE & UTSTYRSFORRETNING A/S
(Knudsen Rage)
4000 STAVANGER - Tlf.: 20 629 - 22 356

OSCAR VISTE & CO.
5700 VOSS — Telefon 11 054
KOBBER- og BLIKKENSLAGER
Nybygg og Reparasjoner

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 86 503, 90 385

L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Køhlersv. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

EINAR DANIELSEN A/S
Gullsmed
Keiser Wilhelmsgt. 25
Ålesund — Telefon 21 985

LEIF W. HANSEN
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Telefon 25 209

RADIATORSERVICE A/S
Bergsagelvn. 12 - Telefon 35 680
Hillevåg — Stavanger

MADLAVEIENS SERVICESENTER
Magne Killingland & Co.
Det rette sted for den rette service
Madlavn. 26 - Telefon 22 688 - Stavanger

HJ. KVAM SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Telefoner 22 845 - 30 884
Fr. Nansensvn. 42 — Stavanger

PEDER BOLLESTAD
Byggmester- & Entreprenørforretning
Sandnes — Telefon 64 883

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

OLAF SKRETTING
Bakeri — Konditori
Sandnes — Telefon 64 529

AUSTVOLL MØBELFABRIKK
Sandnes — Tlf. 62 349
Overfalsede skapdører

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Postboks 167 — 1324 LYSAKER
Returadresse: **AUG. HANSSENS FORLAG**
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

**BEKKESTUA BEGRAVELSES-
OG KREMASJONSBYRÅ**

Brynsvn. 9 — Telefon 54 89 20

1300 SANDVIKA

GUNNAR LARSEN

Entreprenørforretning

Raveien 131 - Telefon 76 685 - Sandefjord

**MOSS OG ROMEDAL
AKTIEMØLLER A/S**

Telefon 33 178 — 2310 STANGE

BRØDR. HETLAND A/S

**Trelastforretning — Høvleri
Bygningsartikler — Entreprenørfirma
Ferdighus — Ferdighytter**

Bryne (044) *81 090
Sandnes (045) *61 000
Skarnes 1 126

SKI BYGG

Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37

Bygningsartikler

Grafia Boktrykkeri, Oslo